

KAPellen en kruisen

nummer 75

juni 2017

STICHTING Kruisen en

KAPellen in LIMBURG

375 jaar Kevelaer / 100 jaar Fatima

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Swalmerstraat 100
Postbus 470
6040 AL Roermond

Telefoon
(0475) 386 747

E-mail
skkl@bisdom-roermond.nl

Website
www.kruisenenkapellenlimburg.nl
www.facebook.com/kruisenenkapellen

Bank
ABN-AMRO
IBAN: NL58 ABNA 0576 2201 59
BIC: ABNANL2A

Doel

De stichting, verbonden met het Bisdom Roermond, is als overkoepelende organisatie sinds 1954 actief betrokken bij de zorg voor kruisen en kapellen in Limburg.

Doelstelling is het adviseren en stimuleren van lokale groeperingen en particulieren.

De stichting adviseert op het gebied van restauratie en onderhoud, alsmede bij het oprichten van kruisen en kapellen.

Kapellen en Kruisen

is een uitgave van de Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg

Redactie
Wim Clout en Sander van Daal

Donateurs
minimaal € 25,- per jaar

Abonnementen
€ 15,- per jaar

ISSN 1875-1644

provincie limburg

**HUIS VOOR
DE KUNSTEN
LIMBURG**

BISDOM ROERMOND

VAN DE VOORZITTER

Delen

Het is weer processieseizoen. Heel wat kapellen en wegkruisen doen dezer dagen dienst als rustaltaar voor de vele processie die door het Limburgse land trekken. Een van de leuke dingen van social media is dat er – veel meer dan vroeger – verslag wordt gedaan van al die mooie momenten. Vaak zijn ze niet nieuwswaardig genoeg voor de krant of het nieuws van de regionale omroep, maar wel heel mooi om op facebook, twitter of een ander kanaal te delen. Het levert mooie plaatjes op en zorgt tegelijkertijd nog voor iets anders: we geven samen de boodschap door! We laten zien dat al die mooie oude tradities nog bestaan en we dragen ons geloof uit.

Zowel het een als het ander is belangrijk. Als de generaties vóór ons het erfgoed niet hadden behouden, hadden we nu heel kale veldwegen en dorpspleinen gehad. En als ze het geloof niet hadden doorgegeven, dan had het evangelie ons nooit bereikt. Dit legt een verantwoordelijkheid op de schouders van huidige generaties. Delen is het nieuwe vermenigvuldigen. Als we willen dat toekomstige generaties zich net zo betrokken voelen bij het behoud en beheer van kruisen en kapellen, moeten we alles wat we daarover weten vooral niet voor onszelf houden, maar delen met iedereen die geïnteresseerd is.

Of het nu via social media is of gewoon ouderwets van mond tot mond, dat maakt niet uit. Maar vertel waarom die kruisen en kapellen er ooit gekomen zijn. Vaak zitten er prachtige verhalen achter, die ook jonge mensen kunnen boeien. Vroeg of laat komt dan ook de vraag wie er eigenlijk aan dat kruis hangt en waarom?

Als diocesane stichting voor kruisen en kapellen proberen wij in ons archief zoveel mogelijk verhalen en documentatie te verzamelen. Schroom niet om ons uw informatie door te geven. Ons doel is om binnen afzienbare tijd een openbare database te hebben, waar iedereen die iets over een wegkruis, een veldkapel of ander klein religieus erfgoed zoekt, dit kan vinden.

Dit magazine geven we ook uit om informatie te delen. Deze keer een mooi achtergrondverhaal over de geschiedenis van Kevelaer, dat dit jaar een jubileum viert. We kijken terug op de geslaagde contactdag in Smakt, uiteraard belichten we weer een van de 'Lieve-vrouwkes' van Limburg. En verder nog veel meer nieuwtjes die lokale werkgroepen met ons en u willen delen.

*Matheu Bemelmans,
voorzitter*

INHOUDSOPGAVE:

2	Van de voorzitter	18	Opgedane kennis en vakmanschap van Westrom gaat niet verloren
2	Inhoudsopgave	19	Zeven smarten paterskerk Venray behouden
3	Maria bedevaartsoorden van de Contrareformatie	20	De Lieve Vrouwkes van Limburg (12)
6	Een pelgrim uit Stramproy naar Kevelaer!	22	Natuursteen en baksteen
9	Contactdag Kruisen en Kapellen 2017 Smakt en Oostrum	24	Heemkundedag Leudal op 14 mei 2017 in de Boskapel te Horn in het teken van kruisen en kapellen
12	Bedevaartplaats Smakt	25	Archivaria
13	Presentatie Stichting Restauratie Atelier Limburg op de contactdag	26	Hagelkruis aan 't Heeske in Maasbree
16	Fatimakapellen Wolder 1947 en 2017	27	Aandachtsgebieden bestuursleden
17	Mariakapel bij de kerk in Wolder		

FOTO'S OMSLAG:

voorzijde: Kapel Kevelaer. Foto: Kerkfotografie - Diana Nieuwold
achterzijde: Fatimakapel Wolder. Foto: Sander van Daal

INLEIDING

Dit jaar precies vijfhonderd jaar geleden, op zaterdag 31 oktober 1517, spijkerde de augustijner pater en professor Maarten Luther zijn 95 stellingen over de misstanden in de katholieke kerk op de deur van de Slotkerk te Wittenberg (in Saksen Anhalt). Dit feit wordt algemeen beschouwd als het begin van de Hervorming of Reformatie en tevens als de aanvang van de Nieuwe Tijd die de lange Middeleeuwen eindelijk afloste. De actie van de 'boerse geleerde' Maarten Luther wordt tegenwoordig algemeen als positief ervaren. Zij ging immers in tegen de 'rimram' die het katholieke geloof en de kerk toentertijd volledig hadden ingekapseld. Vaak wordt daarbij vooral of uitsluitend gedacht aan de verfoeilijke aflatenhandel, die erop neerkwam dat je door het steunen van een kerkelijk (bouw)project een vermindering kon verkrijgen van het aantal dagen dat elke ziel in het vagevuur moest verblijven vóór zij in de hemel werd opgenomen. Andere misstanden waren echter minstens zo nadelig voor geloof en kerk.

Slecht opgeleide priesters die vaak niet in hun parochie resideerden en het ambt louter bekleedden om de daaraan verbonden inkomsten op te strijken. Verder het totaal ontbreken van een parochie structuur en administratie, waardoor gegevens over doop, communie, vormsel en huwelijk niet werden opgetekend en het bijvoorbeeld mogelijk was dat personen, met name kooplieden, in verschillende plaatsen gehuwd waren. Tenslotte een wijdverbreid bijgeloof, waardoor 'de domme massa' de meest waanzinnige relikwie- en heiligenverering kon aanhangen.

Goedgelovigheid in wonderen had in de voorbije eeuwen gezorgd voor ontelbare bedevaartsplaatsen en had een levendige handel in relikwieën van heiligen tot gevolg gehad. Beschikte je als kerk immers over meer relieken van heiligen, voor het aanschouwen en vereren waarvan de pelgrims elke keer geld moesten neertellen, dan groeide de stroom pelgrims en namen de inkomsten van de kerk en van de gemeenschap evenredig toe. Het hertogdom Brabant en het graafschap Vlaanderen, in de Hoge Middeleeuwen de rijkste gewesten van de Nederlanden, telden bijvoorbeeld meer dan honderd cultusplaatsen! In dit bestek gaan we dieper in op Maria bedevaartsplaatsen, waarvan er in de genoemde territoria tijdens de Middeleeuwen al minstens elf een behoorlijke status hadden verworven. Vaak vonden zij hun oorsprong in de stichting of warme ondersteuning door de hertogen en graven of -nog vaker- door hun echtgenotes. In de overige vijftien Nederlanden, waartoe dan uitdrukkelijk ook de huidige tot Frankrijk behorende gewesten als Artesië, Kamerijk en Rijsel behoren, bleef het aantal bedevaartsplaatsen enigszins achter, maar rond 1575 moet het aantal cultusplaatsen in de Nederlanden het getal zeshonderd hebben overschreden.

Hoe zag de politieke situatie eruit bij het begin van de Reformatie? De Zeventien Nederlanden -zonder het rechtstreeks tot het Duitse Rijk behorende Prinsbisdom Luik-, bestonden uit vier hertogdommen, zes graafschappen en zeven kerkelijke en wereldlijke heerlijkheden, alle met een bepaalde onafhankelijkheid tegenover elkaar. Sinds de Bourgondische hertogen van de vijftiende eeuw, die er een uitgekende politiek van huwelijk, vererving en verovering op nahielden, zagen de Nederlandse gewesten zich geconfronteerd met een niets ontziend eenheidsstreven.

Hertog Karel de Stoute (1467-1477) ging daarin het verst. Hij wilde zelfs met het zwaard in de vuist het oude Middenrijk van de kleinzonen van Karel de Grote herstellen, een rijk dat zich had uitgestrekt van de Noordzee tot aan de grenzen van de Kerkelijke Staat in Midden Italië. Bij zijn dood op het slagveld bij Nancy had hij in zijn stamlanden Bourgondië c.a. en de Nederlanden zijn doel bijna bereikt. Zo kon zijn achterkleinzoon Karel V, in het jaar 1500 in Gent geboren, na zijn verklaring tot volwassene door de Staten Generaal te Brussel in 1515, Heer worden van Zestien van die Zeventien Nederlanden en daarmee over het rijkste gewest van de wereld. Karel zou niet rusten voor hij in 1543 zijn 'Bourgondische Tuin' kon sluiten door de overname van het Zeventiende gewest, het trotse hertogdom Gelderland. Dat hertogdom bestond uit vier kwartieren, die ook in rang strikt van elkaar onderscheiden waren: 1. het Kwartier van Nijmegen, 2. het Overkwartier of Kwartier van Roermond, 3. het Kwartier 'de Graafschap Zutphen' en 4. het Kwartier van Veluwe of van Arnhem. De genoemde steden waren de hoofdsteden ervan. Om het relatief arme Kwartier van Veluwe tegemoet te komen, had de Gelderse hertog in Arnhem het centrale bestuur gevestigd, bestaande uit de Landschap (de centrale standenvetegenwoordiging), het Hof (het dagelijks bestuur namens de hertog), de Rekenkamer en de Leenhof.

Het gedachtegoed van de Reformatie vond in de Nederlanden verrassend snel ingang, te beginnen in de verstedelijkte gebieden van het zuiden met hun onafhankelijk denkende en redelijk ontwikkelde burgers en kooplieden. Daarmee werd Karel, die inmiddels in 1516 ook koning van Spanje was geworden en in 1519 tot keizer van het Heilige Roomse Rijk der Duitse Natie was gekozen, dus onmiddellijk geconfronteerd. Het bestrijden van 'de Lutherse ketterij' werd daarom prompt tot een belangrijke pijler van zijn politiek verheven.

Dientengevolge werd Maarten Luther in 1521 zowel in de kerkelijke als in de rijksban gedaan, het laatste tijdens de Rijksdag van Worms. Zeker nadat de eerste ketterverbrandingen in de Nederlanden hadden plaatsgevonden, in 1523 op de Grote Markt te Brussel, was er wat betreft de beteugeling van het nieuwe geloof eigenlijk geen houden meer aan en verspreidde de Reformatie zich als een olievlek over de Nederlanden. In het Duitse Rijk, waartoe de Nederlanden (behalve het graafschap Vlaanderen) formeel nog steeds hoorden, sloot een aantal 'verlichte' vorsten in de noordelijke helft van het rijk zich aaneen en zij verklaarden, op basis van de toenmalige regel 'cuius regio, illius et religio' (wie het gebied behoort, aan hem behoort ook het geloof), de hervormde religie tot 'staatsgodsdienst'.

Omdat de Reformatie inmiddels overal tot woelingen en oorlogen had geleid, waren kerk en staat in opperste verwarring gebracht. In 1545 besloot de Katholieke Kerk eindelijk zich intensief met de problemen te gaan bemoeien en kwam het Concilie van Trente bijeen. In de periode 1545-1563 hield de kerkvergadering zich vervolgens in drie zittingsperioden van in totaal zeven jaar intensief bezig met de verdieping en verinnerlijking van het katholieke geloof, met de juiste formulering van de theologische opvattingen en het bepalen van de houding ten opzichte van de Reformatie. Dat zou er een worden van confrontatie, van overtuiging en van consolidatie van het geloof in die gebieden waar het katholicisme nog de overhand had.

Op basis van een aantal uitgangspunten, zoals het stichten van 'overzienbare' bisdommen, een strikte parochieorganisatie, goed in seminaries opgeleide priesters die in hun parochie moesten wonen, parochianen die alle sacramenten in hun parochie moesten ontvangen en die een gedegen godsdienstonderwijs en regelmatige 'training' door middel van 'missies' kregen, werd de strijd met de Reformatie aangegaan. De nieuwe orde van de jezuïeten en de al eeuwen bestaande orde der dominicanen of 'preekheren' (!) hebben bij die strijd hun sporen meer dan verdiend.

Deze Contrareformatie genoemde, brede actie kwam vanaf 1580 goed op stoom. Op dat moment bevonden de Nederlanden zich al twaalf jaar in een Burgeroorlog die uiteindelijk tachtig jaar zou duren. Godsdiensttegenstellingen en barse repressie van hun Heer Philips II hadden geleid tot een afscheiding van Zeven noordelijke gewesten. Dat leidde tot een reactie van de Tien zuidelijke gewesten die hun Heer (gedwongen) trouw gebleven waren. Philips droeg een aantal namens hem in Brussel aangestelde landvoogden op de eenheid te herstellen via verovering van het opstandige gebied. Zij zouden daarbij geholpen worden door een aantal kopstukken en regimenten van het Spaanse leger. De Tachtigjarige Oorlog is dus geen oorlog tussen 'Spanje' en de Zeven Verenigde Provinciën in het noorden die zich in 1579 via de Unie van Utrecht onafhankelijk verklaarden en negen jaar later de Republiek uitriepen, maar een burgeroorlog tussen noord en zuid, gevoerd met huurotroepen die aan beide zijden werden gerekruteerd uit dezelfde (armoedige) gebieden in Europa die eeuwenlang als reservoir hiervoor gediend hebben. Landvoogd Alexander Farnese, de latere hertog van Parma, heeft door zijn verovering van Maastricht in 1579, Antwerpen

in 1585 en Venlo in 1586 de scheiding tussen noord en zuid bestendigd, waardoor de Contrareformatie in het zuiden vijf decennia lang haar heilzame werk heeft kunnen verrichten. Dat de consolidatie van het front mede de scheiding van het hertogdom Gelderland in een calvinistisch noorden (de drie Nederkwartieren) en een katholiek zuiden (het Overkwartier) met zich heeft gebracht, valt daarbij natuurlijk wel te betreuren...

Door de oorlog verhardden de tegenstellingen onmiddellijk en wel op zo'n wijze, dat aan het katholieke geloof in de Republiek allengs vrijwel een einde kwam. Kerken en kloosters (en hun bezittingen!) werden daar genaast en 'leeg geveegd' en aan alle bedevaarten en bedevaartsoorden kwam een einde. De reactie van de Contrareformatie bestond in het 'oppoetsen' van een aantal oude Maria bedevaartsoorden, zoals Handel en Ommel in Brabant, en het instellen en optuigen van een aantal nieuwe, zoals Kevelaer (op de grens van het oude Gelderse en Kleefse gebied) en de Kapel in 't Zand te Roermond. Daarop kom ik in een volgende uitgave terug.

Een pelgrim uit Stramproy naar Kevelaer!

door Jac van Melick

Het wegwijk langs de Ellerweg in Stramproy is de laatste veertig jaren meerdere keren van gedaante gewisseld. Nu staat het wijk weer glorieus te pronken, net als vroeger.

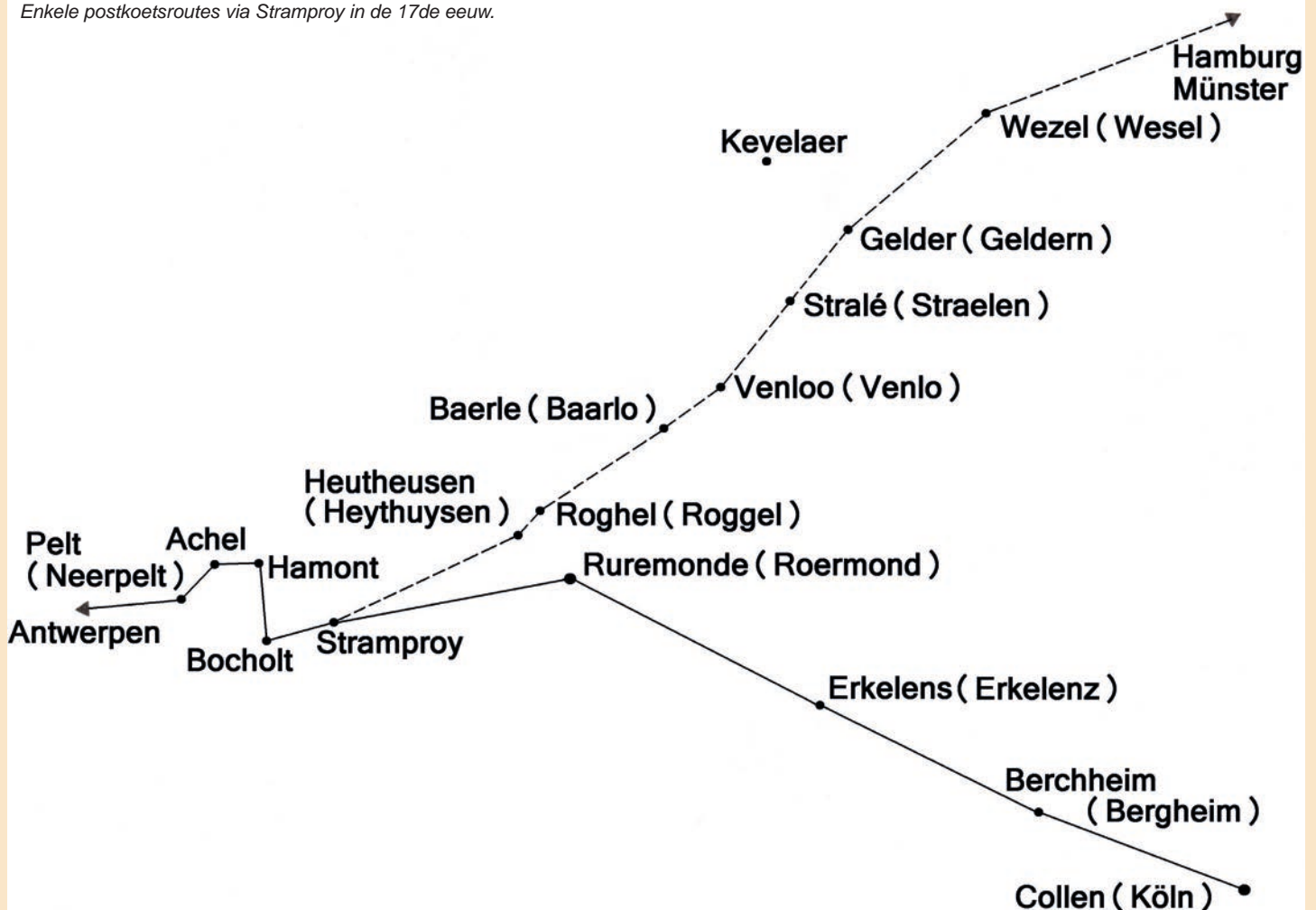
Stramproy

Het dorp Stramproy was in de middeleeuwen een knooppunt van handelsroutes. Bij herberg 'Veltjemes' was de halte voor de postkoets. Men kon er overnachten en de paarden verwisselen. Door de centrale ligging woonden er teuten in Stramproy. Teuten waren rondtrekkende handelaren of ambachtslieden. De

teutenactiviteiten ontstonden eind zestiende eeuw en de Kempen en omstreken. In het voorjaar trokken de teuten richting de noordelijke Nederlanden, Denemarken, Duitsland, Luxemburg, Lotharingen, Elzas en zelfs verder, ze volgden grotendeels de postkoetsroutes. Begin december was, de doorgaans sterk aan zijn dorp gehechte, teut weer thuis. Op het einde van de negentiende eeuw kwam er een einde aan de teutenhandel omdat in het 'buitenland' een reglement werd ingevoerd dat inhield dat de teuten, die daar nog handel wilden drijven, zich definitief in hun handelsgebied dienden

te vestigen. Het 'buitenland' van de teuten viel eind negentiende eeuw bijna in zijn geheel onder de 'Noord Duitse Bond' waarin Pruisen de boventoon voerde. De Stramproyer teuten wilden niet aan de voorwaarde van vestigen voldoen en stopten daarom noodgedwongen met hun activiteiten. Door de aanleg van de Zuid-Willemsvaart (1826) werden de handelsroutes via Stramproy versperd. En door de afsplitsing van België (1830) kwam er ook nog een 'gesloten' landsgrens tussen Stramproy en Molenbeersel (B) te liggen. Stramproy werd een geïsoleerde uithoek dat haar afzetgebied

Enkele postkoetsroutes via Stramproy in de 17de eeuw.

zag verdwijnen. Er voltrok zich in het dorp een enorme economische catastrofe. Maar na de oprichting van een van de eerste melkcoöperaties in zuidelijk Nederland (1892) kwam de welvaart in het dan overwegend agrarische Stramproy weer op gang. Toen het met de Stramproysche economisch weer beter ging, werden diverse wegkruisen en kapelletjes geplaatst. Opvallend hierbij is dat vaak een vrijgezel het initiatief nam om een kruis of kapel te laten bouwen. Vrijgezellen konden zich een kostbare uitgave blijikbaar permitteren.

Een trouwe vrijgezel

De gang naar de kerk, het rondtrekken met processies en het op bedevaart gaan hoorde bij de rijke rooms-katholieke tradities. Koppe Tiës (Jan Mathijs Lenaers), die vrijgezel was, maakte in zijn leven meer dan vijftig keer een bedevaart naar Kevelaer (D). Hij was thuis het enige kind en woonde bij zijn vader. Enkele dagen na zijn geboorte was zijn moeder gestorven.

Sinds 1642 wordt in Kevelaer een zogenaamd genadebeeld van de Maagd Maria vereerd. De regio waartoe Kevelaer behoorde was oorspronkelijk Nederlands gebied vandaar dat veel plaatsen en dorpen een Nederlandse naam hebben. Toen dit gebied onder Pruisisch bewind kwam (1703) was het gedurende lange tijd de 'Voerstreek' van Pruisen. Veel pastoors weigerden om in het Duits te preken. Kevelaer, dat in 2017 al 375 jaar een zeer populair Mariaoord is, ligt hemelsbreed circa 25 kilometer ten noorden van Venlo en slechts op 6 kilometer afstand van de Nederlandse grens.

Voor de pelgrim uit Stramproy was het een voettocht van circa 150 kilometer (heen en terug). Hij volgde grotendeels het zelfde traject als

Leden van de Corpusgroep maken de mal voor de replica van het beeld van Koppe Tiës.

de postkoetsen en de teuten dat deden. Hij deed 5 dagen over de bedevaartstocht. De pelgrim liep de eerste dag via Ell, Heythuysen, Roggel en Helden tot Baarlo. Dit dorp lag halverwege de reis. De tweede dag bereikte de bedevaartganger Kevelaer via Venlo, Straelen, Walbeck en Lüllingen. Met de voettocht van 35 tot 40 kilometer was de dag goed gevuld. Op de derde dag werd in het bedevaartsoord rustig aan gedaan. De pelgrim ging naar de hoogmis, kocht 'souvenirs' en dronk de nodige potten bier. 'De bloemetjes werden buiten gezet!' De dag daarna begon hij aan de terugreis. Campings, 'bed and breakfasts' en 'zimmers frei' kenden men niet. De pelgrim sliep onderweg bij een boer in het hooi of in een herberg. Bedevaart werd ook gezien als 'vakantie', men was een aantal dagen uit de dagelijkse sleur. Bij zijn vijfentwintigste pelgrimstocht in 1895 bracht Tiës Lenaers vanuit het bedevaartsoord een houten Christusbeeld mee. Hij schouwde het ruim één meter grote beeld mee op zijn rug. Timmerman Palme Tieske (Mathijs Palmen) moest voor een passend eikenhouten kruis zorgen.

Het kruis werd enkele honderden meters van Tiës zijn ouderlijk huis

geplaatst, waar het na 122 jaar nog steeds prijkt. Vóór zijn vijftigste pelgrimage naar Kevelaer kreeg Tiës van vrienden een fiets cadeau. Men mag aannemen dat hij leerde fietsen! Maar de Stramproyenaren zagen die gedenkwaardige keer de vrome vrijgezel met de fiets aan zijn hand op bedevaart vertrekken en vijf dagen later met de fiets aan zijn hand weer terugkeren.

Koppekruûs of Moeënekruûs?

Het wegkruis draagt de naam 'Moeënekruûs'. Het kruis is vernoemd naar Moeëne Pieër (Petrus Creemers) en dus niet naar de initiatiefnemer Koppe Tiës. Pieër was armenmeester van de wijk Molenbroekroth en Wisbroek. Vanuit zijn functie ledigde hij het offerblok op het kruis. Het was in die tijd niet ongebruikelijk dat voorbijgangers bij een kruis even bleven bidden en er geld offerden. De lucratieve geldelijke bijdragen kwamen ten goede aan de minderbedeelden. Op het schildje van het kruis staat nog steeds de tekst: "Geef aan den armen". Een deel van het geld uit het offerblok kwam later ten goede aan Jan Mathijs Lenaers zelf. Tiës stierf in 1923 toen hij 71 jaar oud was

in het bakhuis van Kùsters Door (Theodorus Aengevaeren). Wegens het ontbreken van ouderenvoorzieningen in die tijd, was het bakhuis als een eenkamerwoning ingericht. Door Aengevaeren hielp Tiês vanuit de wijk Torenroth. Het 'opnemen' van hulpbehoevenden was een vorm van naastenliefde.

'Meester vervalsing'

In 1975 werd het kruis door buurtvereniging Wisbroek opgeknapt. Na de restauratie zat er geen offerblok meer op het kruis. Het beeld uit Kevelaer had tot die renovatie, 80 jaar trouwe dienst aan het kruis gedaan. Het ebbenhouten kruisbeeld was door de weersinvloeden er slecht aan toe en werd vervangen door een veel kleiner exemplaar van brons. Met steun van sponsors liet de Heemkunde vereniging van Stramproy het gehavende houten

corpus restaureren. Het antieke beeld kende daarna tumultueuze omzwervingen maar onder druk van de Stichting Heyerkapel kreeg het beeld uiteindelijk een bestemming in de parochiekerk. Het kunstzinnig gesneden beeld hing enige tijd boven de biechtstoel achter in de kerk. Nu heeft het kruisbeeld een prominente plek in de 'dagkapel' van de kerk in Stramproy.

Sinds dat de Stichting Heyerkapel het wegwkruis in 1997 aankocht volgden de restauraties van het kruis zich snel op. Het aanzicht van het wegwkruis veranderde telkens. De jongste opknopbeurt vond in 2010 plaats. Het kruis werd opnieuw in de verf gezet en van een nieuw beeld voorzien. De Stichting Heyerkapel mocht van de parochie Sint-Willibrordus het originele beeld lenen voor het vervaardigen van een replica. Het 'nieuwe' Christusbeeld lijkt van hout te zijn, maar dat is

het niet. Het beeld is een prachtige maar 'meesterlijke vervalsing'. Een knap staaltje vakmanschap van de werkgroep (Corpusgroep) van de stichting. Geregeld is er krasschade aan het beeld. Blijkbaar willen 'kenners' weten van wel materiaal het kruisbeeld is gemaakt.

In de bocht bij het Moeënekruûs werden bochtschilden geplaatst. Eén van die borden stond precies voor het kruis. In overleg met de gemeente werd een bord verplaatst zonder dat de verkeersveiligheid geweld werd aangedaan. Vroeger werden met de giften uit de offerblok de armen van Stramproy ondersteund, nu waakt het Moeënekruûs over het alsmaar drukker worden verkeer dat langs raast. Tijd om bij het kruis stil te staan, zoals vroeger de voorbijganger dat deed, gunt men zich helaas niet meer. Het bankje voor het kruis nodigt daar wel voor uit!

Gerestaureerd Moeënekruûs op Wisbroek (Stramproy).

Contactdag Kruisen en Kapellen 2017

Smakt en Oostrum

door Matheu Bemelmans en Sander van Daal

Voor de contactdag 2017 werden wij verwelkomd in Smakt, of De Smakt, zoals het in de eigen regio wordt genoemd. Bekend in de hele regio als de enige bedevaartplaats in Nederland voor Sint Jozef.

Wat dat betekent en hoe dat zo gekomen is, hebben we kunnen horen van Koos Swinkels in een boeiende inleiding en tijdens de daarop volgende bezichtiging van de kapel en de kerk. We waren met bijna honderd deelnemers uit heel Limburg en zelfs van buiten Limburg. Onder de bezoekers was ook gedeputeerde Hubert Mackus van de provincie Limburg die niet voor een speciale reden was uitgenodigd maar gewoon spontaan uit zichzelf gekomen was. Dat stelt de stichting bijzonder op prijs, vooral omdat hij daardoor kon zien hoe het er tijdens onze reguliere contactdag aan toe gaat en hoeveel mensen verspreid in heel Limburg zich met kruisen en kapellen bezig houden.

Terugblik

De contactdag is gewoonlijk ook een moment om terug te kijken op het afgelopen jaar. Dat deed voorzitter Matheu Bemelmans dan ook in zijn welkomstwoord. Hoewel u over de verschillende ontwikkelingen gedurende het jaar al heeft kunnen lezen in dit tijdschrift, willen we een korte samenvatting niet onthouden. Het jaar begon met een heel mooie contactdag bij de Kapel In 't Zand in Roermond. We hebben daar een presentatie gehad van de werkplaats van de Westrombedrijven, die vertelden hoe zij lokale groepen konden helpen met her-

stelwerkzaamheden of het maken van kopieën van beelden. Helaas hebben we onlangs begrepen, dat Westrom daarmee gestopt is. Dat is erg jammer, maar gelukkig zijn er in Limburg nog een paar alternatieven, zoals de Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL), Monumentenwerk Limburg en het atelier. Wim Knarren, directeur van Monumentenwerk haakte hierop in. In het voorjaar 2016 mochten we samen met L1 ook weer een serie van tien korte tv-programma's maken over bijzondere kruisen en kapellen in Limburg. Dat was erg leuk om te doen. Deze zijn via internet nog terug te kijken. Een ander leuk project kwam van ons voormalig bestuurslid Wiel Oehlen, die in 2015 een boekje heeft uitgegeven met eigen gedichten onder de naam Bissebeekse Verzen. De opbrengst van dat boekje had hij bestemd voor een speciaal fonds om kopieën van kostbare beelden te laten maken. Het origineel kan dan veilig in de parochiekerk of een kluis worden opgeborgen en de kunststof kopie staat in

de kapel of hangt aan het kruis. Afgelopen oktober kon hij aan de werkplaats hier in Venray, die de beelden maakt, een mooi bedrag overhandigen. Lokale groepen of particuliere eigenaren die zo'n kopie willen laten maken, maar dat niet volledig zelf kunnen financieren, kunnen een beroep op dat fonds doen. Een heel mooie geste van Wiel Oehlen en de werkgroep Venray.

Verder heeft de stichting zich afgelopen jaar op de Bisdomdag in Rolduc ook gepresenteerd. Daar waren zo'n 400 leden van kerkbesturen, die nu ook allemaal weten wat de Stichting Kruisen en Kapellen is en doet.

Beleid

Op beleidsmatig en bestuurlijk vlak is er ook het een en ander gebeurd. In ons meerjarenbeleidsplan stond onder andere dat we meer aan verbreding willen doen en meer contact willen zoeken met andere organisaties. In dat kader is een medewerker van de Monumentenwacht als adviseur toegetreden tot ons bestuur. Vanuit Monumentenwacht wordt ook elke keer voor een artikel aangeleverd met technische informatie en adviezen voor onderhoud voor in ons tijdschrift. Daarnaast zijn we ook een samenwerking aangegaan met de Stichting Veld-

kruus, een kleine maar wel heel enthousiaste stichting, met een ontzettend mooie website. Ook zij zijn als waarnemers tot ons bestuur toegetreden. En we zoeken op dit moment naar mogelijkheden om de onderlinge samenwerking te verdiepen en met name op het gebied van nieuwsbrieven en digitale informatie samen op te trekken. Twee mooie voorbeelden van hoe organisaties elkaar kunnen vinden.

Als Stichting Kruisen en Kapellen zijn we zelf ook gevonden, en wel door het Erfgoedplatform Limburg. Dat is een samenwerkingsorgaan van allerlei organisaties in Limburg

die met erfgoed te maken hebben. Dan moet u denken aan de Molenstichting, de Kastelenstichting, het IKL, Limburgs Landschap, etc. Zij hebben ons uitgenodigd om lid te worden van hun platform. Die uitnodiging hebben we graag aangenomen, waardoor er nu regelmatig overleg is met deze organisaties en we in de toekomst wellicht ook samen projecten kunnen oppakken. Een voorbeeld daarvan is dat we via dit platform gewezen zijn op een regeling in de nieuwe monumentennota van de provincie Limburg, die het mogelijk maakt om subsidie te krijgen voor het onderhoud van klein erfgoed. De provincie heeft daar een miljoen euro voor gereserveerd. Afgelopen maanden heeft het IKL geïnventariseerd welke projecten daarvoor in aanmerking zouden kunnen komen. Wij hebben u via allerlei kanalen hierover geïnformeerd. Ik hoop dat u daar ook gebruik van heeft gemaakt en zich gemeld heeft.

Uitdagingen

Een project waar we al een tijd aan werken, maar wat niet heel erg opschiet, is de digitalisering van ons archief. Daar gebeurt wel het een en ander, maar we zouden dat graag nog wat professioneler willen. Ook wordt de website weer geüpdate. We zijn onlangs een discussie begonnen om te bezien of we tot uniforme definities kunnen komen van de objecten waarmee wij werken. Daarbij komen vragen naar voren als: wanneer spreken we nu van een wegkruis en wanneer van een veldkruis? Wanneer is iets een kapel? Wat bedoelen we met een niskapel? En wat met een kruis met vliegerkap? Wanneer is iets een zelfstandig beeld en wanneer onderdeel van een beeldengroep? Daar kun je uren over kibbelen. En we hopen in de loop van dit jaar met een duidelijke definities te kunnen komen, waarmee we allemaal kunnen werken.

Helaas worden we ook nog voor een andere uitdaging geplaatst. De laatste tijd worden wij en vooral beheerders op locatie relatief vaak geconfronteerd met religieus erfgoed dat vernield wordt. Corpussen gestolen, beelden omver getrokken, onthoofde Maria's, bekladde kapellen. De vraag is of het puur baldadigheid is of dat er meer achter zit, maar het is in ieder geval iets om alert op te zijn. Ook dit vraagstuk heeft onze aandacht.

Tot slot werd nog stil gestaan bij enkele wisselingen in het bestuur. Aansluitend heeft gedeputeerde Mackus een paar woorden gesproken. Uit handen van Matheu Bemelmans ontving hij meteen ook ons beleidsplan.

Excursie

Toen was het tijd om de bedevaartkapel en de kerk van Smakt te bezichtigen. In de moderne kerk waren op het altaar enkele stukken liturgisch vaatwerk te zien en het originele beeldje van de Heilige Jozef met Kind zoals dat wordt vereerd in de kapel. Meer over Smakt leest u in de bijdrage van Koos Swinkels, elders in dit blad.

Na Smakt wachtte Oostrum, een dorp slechts 8 kilometer verder, dat al eeuwen een bedevaartplaats is ter ere van Maria en een halteplaats voor bedevaartgangers vanuit de Peel naar Kevelaer. Hier werd de parochiekerk O.L. Vrouw Geboorte bezocht. De laat-gotische, eenbeukige kerk werd rond 1400 gebouwd, mogelijk ter vervanging van een voorganger uit de dertiende eeuw. Hoewel een toren bij aanvang van de bouw was voorzien, werd die pas afgebouwd bij de kerkrestauratie in 1888 naar plannen van J. Jorna. Vanwege ruimtegebrek werd in 1935-1936 dwars op het oude schip een grote driebeukige kerk gebouwd met sobere, neogotische details naar een ontwerp van J.

Coumans. Het oude koor werd tot Mariakapel omgevormd. In 1952-1953 werd de oorlogsschade hersteld, waarbij de in 1944 opgeblazen toren onder één dak gebracht werd met het schip en de huidige dakruiter werd aangebracht. In de kerk was natuurlijk het beeldje van O.L. Vrouw Behoudenissen der Kranken te bewonderen. Haar kroon en scepter en de kroon van het Kindje

Jezus waren van dichtbij te bekijken op het altaar, waar ook de monstrans, kelken en een reliekhouders werden tentoongesteld.

Tot slot werd Trans Cedron bezocht. Dit kruiswegpark is voorzien van kapellen met kruiswegstaties en een omstreeks 1909 gebouwde grot met Calvarieberg, Bewening en Graflegging. Deze grot is gelegen op de overgang van park naar de begraafplaats. De grot is opgebouwd in zogenoemd 'rotseerwerk', waarbij in een mengeling van sintelsteen en cement het oppervlak van een grot wordt nagebootst. De cementstenen Pietà, de Graflegging en de Grot zijn uitgevoerd door de Fa. P. Verbraak uit Tilburg. Het oorspronkelijk eveneens cementstenen kruisbeeld is in de tweede helft van de twintigste eeuw vervangen door een houten exemplaar van de hand van de beeldhouwer Piet van Dongen. De grot is te beklimmen via trappen aan weerszijden. Ingangen naar de overwelfde binnenruimte

zijn aangebracht aan beide zijden van het beeld van de Bewening. Binnen is de grot afgewerkt met druipsteennabootsingen. In een nis is hier een H. Grafvoorstelling achter een hekwerkje. De voorstelling wordt verlicht door een lichtopening in de gebogen koepel. De elf gelijkvormige kapellen met kruiswegstaties zijn vanaf 1912 gebouwd en voltooid tussen 1914 en 1916 in een mengeling van neogotiek en art nouveau. Ze zijn opgetrokken in rode baksteen, gele of rode profielsteen, en hoekstukken en dorpels in kunststeen. De zadeldakjes zijn met leien gedekt. Het ontwerp was van architect en aannemer A. Martens uit Venray. De kapellen zijn voorzien van reliëfs die worden toegeschreven aan C. Walter uit Trier. In 1990 zijn de kapellen gerestaureerd.

Al met al was het wederom een geslaagde contactdag met mooie kennismakingen met elkaar en met het mooie dat Smakt en Oostrum te bieden hebben.

De kapel in Smakt werd gebouwd in 1699 als een reactie op de protestantse overheid een paar honderd meter verderop. Daar begon de Republiek der Zeven Verenigde Provinciën, die overal de katholieke magistraat tot en met de dorpsschoolmeesters verving. Er stond al vanaf 1650 een schuilkerk voor de mensen uit Vierlingsbeek, maar dat was de Venrayse pastoor Matthias Roebroek kennelijk niet genoeg. Hij ging praten met de heer van Venray, Johan Albert baron van Overschie de Neerijse en toen ging het snel. Waarschijnlijk omdat Sint-Jozef patroonheilige van het Spaanse rijk was, (daar hoorde de streek toen bij), is de heilige zo als enige plek in Nederland in Smakt beland. In de negentiende eeuw, toen het Rijke Roomsche Leven nog met hoofdletters werd geschreven, kwam Smakt als bedevaartplaats tot grote bloei. Niet alleen regionaal, maar tot ver uit Nederland kwamen de pelgrims. Dat is nog altijd niet voorbij, zoals de bezoekers aan de contactdag hebben kunnen vaststellen. Een grote vitrine vol religiosa nodigt uit een souvenir mee te nemen. In maart is het druk, net als het op de contactdag was.

De Jozefkerk is onderdeel van het bedevaartcomplex dat zich ontwikkeld heeft rond de in 1699 gestichte, en circa 1864 vergrote, Sint-Jozefkapel. Architect Johan Kayser bouwde in 1886 een neogotisch zaalkerkje met een smallere en lagere koorpartij. Dit kerkje werd in 1933 met een travee en een doopkapel uitgebreid. Tijdens de slag om Overloon (1944) werd de kerk zwaar beschadigd. De kerk werd provisorisch hersteld en als noodkerk in gebruik genomen.

Huidige kerk

Voor de oorlog bestonden er al plannen om het neogotische bedevaartkerkje door nieuwbouw te vervangen. De intentie was om in 1949 – dan zou de Smakt 250 jaar bedevaartsoord zijn - een nieuwe kerk in gebruik te kunnen nemen. Deze plannen leidden echter tot niets. Wel werd rectoraat De Smakt in 1949 overgedragen aan de Ongeschoeide Carmelieten. De bestaande kerk werd opgeknapt. In 1965 werd duidelijk dat de oude kerk te klein werd. De nieuwe kerk zou zeker 200 zitplaatsen moeten krijgen met ruime gangpaden en veel staanplaatsen met het oog op de bedevaartgangers. Sedert 1963 werd er al geld ingezameld voor een nieuwe kerk. De pelgrims gaven in drie jaar tijd circa 100.000 gulden. De Carmelieten zochten in 1966 architect J.J. Fanchamps aan voor het maken van de nieuwbouwplannen. De eerste steen werd gelegd op 24 juni 1968, waarna aannemer Koenen uit Holthees de kerk voltooide, zodat zij op 11 maart 1969 door mgr. Beel kon worden ingezegend. De nieuwe kerk staat in verbinding met het Carmelietenklooster. De Smakt is de enige bedevaartplaats in Nederland waar specifiek de H. Jozef vereerd wordt. Jaarlijks bezoeken met name in de maand maart nog zo'n 20.000 mensen De Smakt om Sint-Jozef te vereren. Het bedevaartcomplex bestaat thans uit de Jozefkapel (1699), processiepark (ca. 1900), het Pelgrimshuis (1910), het Carmelietenklooster (1949) en de Jozefkerk (1969). Het Pelgrimshuis had afgebroken moeten worden om een betere entree te bewerkstelligen en het zicht op de kerk te verbeteren, maar door gebrek aan financiën werd dit plan niet uitgevoerd. Iets vergelijkbaars gold voor het klooster: dit is voor slechts de helft gebouwd.

Presentatie Stichting Restauratie Atelier Limburg op de contactdag

Angelique Friedrichs is restaurator en onderzoeker van historische binnenruimten. Namens de Stichting Restauratie Atelier Limburg (SRAL) verzorgde zij op de contactdag een presentatie over de kleurige afwerking van religieus erfgoed. Daarbij liet zij voorbeelden zien van kapellen en andere bouwwerken waarvan de bakstenen vanouds waren voorzien van een rode gepleisterde voeg met een dagstreep die wit was geschilderd en natuursteenimitaties waarbij mergel beeldhouwwerk grijs was geschilderd alsof het hardsteen was.

Lourdesgrot

De SRAL voerde in september 2016 een onderzoek uit naar de geschilderde belettering boven de poort van de oudst bekende Lourdesgrot van ons land in Sint Pieter op de berg en de beschildering in de daarbij aanwezige bidkapel. Een dergelijk onderzoek begint met een duiding van het te behandelen object, het materiaalgebruik, de plaatsing ervan in de tijd en de bijzondere kenmerken ervan. De Lourdesgrot met bidkapel werd in 1874 gebouwd in opdracht van de familie Claerenboets na een bedevaart naar Lourdes, aan de binnenzijde van de gepleisterde mergelmuur. De grot en kapel werden gesitueerd in de voortuin van hun toenmalige woonhuis, de Villa Maaszicht.

De in baksteen opgetrokken kapel heeft één bouwlaag onder een plat dak en is voorzien van lisenen en muizetanddecoraties. Het interieur is gepleisterd en voorzien van imitatievoegen en Florentijnse bogen. De Lourdesgrot zelf is opgetrokken in uit de naburige mergelgroeve gedolven vuursteenkeien. De tuinmuur is tussen de Lourdesgrot en de bidkapel bedekt met witmarmeren ex voto-plaquettes. Het geheel is van zeer grote cultuurhistorische waarde, als voorbeeld van een geestelijke en typologische ontwikkeling en vanwege het pionierskarakter van de grot. De grot kwam immers slecht 22 jaar na de verschijningen in Lourdes tot stand en is daarmee een vroeg voorbeeld van een navolging

van de grot van Massabielle. De architectuurhistorische waarden worden bepaald door het gebruik van streekgebonden bouwmateriaal. Grot en kapel zijn in hoge mate gaaf en beschikken bovendien over een zeer grote typologische en functionele zeldzaamheidswaarde. Bovendien worden de kapel en grot veelvuldig bezocht door passanten en mensen die er een kaars aansteken.

Onderzoek in de verschillende verflagen legt een stuk historie bloot. De eerste afwerking op de muur bestaat uit donkergrijze letters (zonder goud) op een crèmekleurige achtergrond. De letters zijn voorzien van blauwe decoratieve schaduwlijnen aan de rechterzijde. De tekst is tenminste één keer nogal rommelig in goud overschilderd en van zwarte contouren voorzien. Deze overschildering is aangebracht op bladderende verfschollen. De achtergrond is verschillende malen wit overschilderd. Deels gaan de blauwe decoratieve schaduwlijnen schuil onder deze overschilderingslagen. Met een oplosmiddel, scalpel en wattenstokje konden de overschilderde verflagen voorzichtig worden verwijderd. De witte achtergrond is deels aangebracht op mos en schimmellagen waardoor een onregelmatig oppervlak is ontstaan.

In de kapel is in 2003 een aantal opschriften gereconstrueerd. Er is een gedateerde signatuur aanwezig. Het fond (de geschilderde achtergrond) heeft ook hier een crèmekleur en de contouren van de tekstbanden hebben dezelfde blauwe kleur als de schaduwen van de letters van de onderdoorgang. De kleuren zullen reconstructies zijn van de oorspronkelijke decoraties. Het ziet ernaar uit dat de teksten boven de doorgang en in de kapel tot dezelfde afwerkingsfase behoren.

Naar aanleiding van het onderzoek is de beschildering rondom de doorgang naar de Lourdesgrot behandeld. Daarbij is het mos verwijderd en zijn de letters die tevoorschijn kwamen glacerend opgehaald. Door de oorspronkelijke letters te handhaven werd zo veel mogelijk recht gedaan aan de historische en materiële authenticiteit van dit rijksmonument, een aspect waar de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed veel waarde aan hecht. Het resultaat is een crèmekleurig geschilderde onderdoorgang met een belettering in donkergrijs en blauwe decoratieve schaduwlijnen. De beschildering sluit aan op de reeds gereconstrueerde beschilderingen in het interieur van de kapel.

Retabelbakken Oostrum

In de presentatie werd ook alvast vooruit geblikt op de vier, later die dag te bekijken retabelbakken uit de O.L. Vrouw Geboortekerk van Oostrum.

Deze zijn in 2008 bij de SRAL gerestaureerd door beeldenrestaurator Arnold Truijen.

Het ontwerp van het neogotische vleugelaltaar uit 1878 was van de hand van August Martin die zich had laten inspireren door de beeldhouw- en schilderkunst uit het begin van vijftiende eeuw. Het verving een barok hoogaltaar uit het midden van achttiende eeuw. De voorstellingen van de vier zwaar vergulde hoogreliëfs zijn oudtestamentische voorafbeeldingen van de Eucharistie: het offer van Isaac door Abraham, het Paasmaal van de Israëlieten voordat zij uit Egypte vertrokken, de mannaregen in de woestijn en het offer van Melchisedek. De buitenzijden van de altaarvleugels zijn beschilderd met voorstellingen van de aanbidding van de Drie Koningen en de geboorte van Christus. Waarschijnlijk zijn de schilderijen niet eigenhandig door Martin uitgevoerd, maar door een medewerker van atelier Cuypers.

De waardering voor de neogotiek behoorde tot het verleden toen het hoogaltaar in 1937 werd afgebroken. De retabelbakken hebben geruime tijd achterin de oude bedevaartkapel gehangen en zijn op een zeker moment op de zolder van de pastorie terecht gekomen. Daar werden ze gevonden, beschadigd, vol stof en vuil.

In de jaren 2007 en 2008 zijn de beeldengroepen gereinigd en gerestaureerd door Stichting Restauratie Atelier Limburg. Opvallend was dat bij het schoonmaken van de beeldengroepen ontdekt werd, dat atelier Cuypers niet alleen gebruik maakte van bladgoud, maar ook van platinaplaatjes. De luiken zijn op 21 december 2009 in de apsis van het priesterkoor geplaatst, waar zij het hoogaltaar van edelsmidse Brom uit 1951 flankeren.

Op de bovenstaande afbeeldingen is te zien dat er een dikke laag stof aanwezig was. Ook heeft de verf losgelaten. Om ervoor te zorgen dat de verfschollen niet verloren gaan tijdens het vervoer van de zolder naar het atelier in Maastricht werden zogenaamde 'facings' aangebracht. Dit zijn stukjes Japans papier die met behanglijm tijdelijk over de loszittende verf wordt geplakt. Op de afbeelding linksboven is zo'n facing op het lam aanwezig.

Rechtsboven en –onder de bak met de voorstelling van de Mannaregen voor en na restauratie. Door het verwijderen van het vuil zijn prachtige kleuren en verguldingen tevoorschijn gekomen. Alle losse delen werden opnieuw bevestigd en ontbrekende delen bijgemaakt en geretoucheerd.

Fatimakapellen Wolder 1947 en 2017

Bron/auteur: <http://www.heemkundewolder.nl> en Pastoor Jack Honings
Foto's: Jean Pierre Geusens

Het Fatimakapelletje in Wolder

In 2017 is het 100 jaar geleden dat Onze-Lieve-Vrouw aan drie herderskinderen in het Portugese Fátima is verschenen en 70 jaar geleden dat in Maastricht haar beeltenis werd ingehaald. Dit beeld kwam toen vanuit België in Wolder de grens over. Het witte Fatimakapelletje vlakbij de grens, aan de Tongerseweg herinnert aan deze intocht.

In de Tweede Wereldoorlog wijdde Paus Pius XII de wereld toe aan het Onbevlekt Hart van Maria. Als symbolische bekrachtiging daarvan werd tijdens een bedevaart in Fátima besloten een beeld via allerlei landen van West-Europa in een voetprocessie vanuit Portugal naar Rome te brengen om het aan de paus te schenken. Dit beeld was in opdracht van de bisschop van Leiria gemaakt op aanwijzing van de herderskinderen. De processie vertrok op 13 mei 1947, precies dertig jaar na de eerste verschijning. Verkenner droegen het beeld door Portugal, Spanje en Frankrijk, om via België in Maastricht te arriveren.

Het Mariabeeld in Wolder

Op 1 augustus kwam de voetprocessie aan in België waar men gedurende een maand met het Mariabeeld rondtrok.

Op 1 september verwelkomde men het beeld in Tongeren. Een dag later, de vooravond van het Mariacongres, werd het naar Vroenhoven gebracht. De stoet zou daar om 19.00 uur aankomen.

De belangstelling was groot: al vanaf 16.00 uur gingen veel Maastrichtenaren de Tongerseweg op, richting grens, waar de mensen rijen dik stonden. De Nederlandse bisschoppen wachtten samen met wereldlijke hoogwaardigheidsbekleders en vele gelovigen het beeld op. Door de tussenstops in verschillende dorpen tussen Tongeren en Wolder had de processie de nodige vertraging opgelopen maar om 20.15 uur arriveerden dan toch de Belgische bedevaarders. Mgr. Kerkhofs, de bisschop van Luik, droeg hier het beeld officieel over aan mgr. Lemmens. Op de hoek van de Tongerseweg en de Diependaalweg, bij de woning van de familie Bocken, was een met bloemen versierd rustaltaar gebouwd waar het beeld op werd geplaatst. Er werden drie weesgegroettes geboden, waarna de aanwezigen de bisschoppelijke zegen kregen. Vervolgens droegen Nederlandse katholieke verkenner het beeld naar de Sint-Servaaskerk. Daar werd het Mariabeeld op een rijk versierd altaar bij het Bergportaal geplaatst, omgeven door bloemen en kaarsen. De bewoners hadden in de stad voor een fleurige versiering gezorgd en de feestverlichting straalde.

Van 3 t/m 7 september 1947 werd in Maastricht het Derde Internationale Mariacongres gehouden. Oorspronkelijk zou dit in augustus 1940 plaatsvinden, maar door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was het uitgesteld. Het Fatimabeeld en het congres trokken veel mensen naar Maastricht. Op 8 september ging de stoet met het beeld via Heer verder, op weg naar Rome.

Het Fatimakapelletje

Om de intocht blijvend te gedenken werd bij de grens aan de Tongerseweg een kapelletje gebouwd. Daarin werd een beeld van O.L.Vrouw van Fatima geplaatst. Het is gemetseld door Jeu Theunissen, volgens de verhalen in ruil voor een gratis glas bier op gezette tijden. De familie Caubergh stelde de grond voor het kapelletje ter beschikking. Mensen uit Wolder onderhielden het kapelletje en zorgden voor bloemen.

Het kapelletje is in de loop der jaren een aantal keren opgeknapt, maar helaas werd ook drie keer het Mariabeeld gestolen. In 2007 bleek een grote restauratie nodig en werd besloten dat er een nieuw beeld moest komen. Om het risico op diefstal uit te sluiten, werd de ingang van

de kapel met een hekwerk afgesloten. Verenigingen en particulieren brachten in korte tijd het benodigde geld bij elkaar om een nieuw beeld te kunnen kopen. Op 15 augustus, het feest van Maria Tenhemelopneming, zegende pastoor Van der Aart de gerenoveerde kapel en het nieuwe Mariabeeld in. Het kappelletje aan de grens wordt nog steeds door de buurtgenoten in ere gehouden.

Mariakapel bij de kerk in Wolder

Nieuw is de Mariakapel die gemaakt is in het voormalig "lijkenhuisje" in de kerk van Wolder. Door de jaren heen was dit in gebruik als opslagplaats voor materialen. Er leefde al langer de wens om te zoeken naar een mogelijkheid om de kerk of een deel open te kunnen stellen. Dat is een principekwestie. Zelf ben ik van mening dat een kerk open moet zijn, niet alleen tijdens de kerkdiensten. Het is te begrijpen dat dit in de huidige tijd niet zomaar kan. Het rommelhok transformeren tot een mooie kapel zou een oplossing kunnen zijn.

Toen ook vrijwilligers uit eigen beweging met het idee kwamen "Kunnen we hier geen Mariakapel van maken?" dacht ik maar één ding: geef hen de ruimte, laat hen hun gang gaan. Het ontwerp, de inrichting tot en met het gebed werd door vrijwilligers bedacht. Ik vond het belangrijk dat er een gebed kwam dat niet door de pastoor was "voorgeschreven" maar dat het "hun" kapel werd. Daarom heb ik ervoor gekozen: mensen schrijven het gebed zelf en pastoor bemoeit zich daar niet mee! Uiteraard heeft het kerkbestuur de plannen goedgekeurd en ook de gelden beschikbaar gesteld om te kapel te kunnen realiseren. Zo is dit tot stand gekomen!

Het Mariabeeld dat nu in de kapel staat is afkomstig uit de voormalige parochiekerk van het Onbevlekt Hart van Maria aan het Fatimaplein in de Maastrichtse wijk Mariaberg. Kapelaan E. Tilmans van de O.L. Vrouweparochie te Maastricht had in mei 1948 zijn benoeming tot bouwpastoor van deze nieuwe parochie ontvangen. De keuze om de kerk aan Maria te wijden, lag voor de hand aangezien hij nauw betrokken was geweest bij het Mariacongres dat een jaar eerder in Maastricht gehouden was. De markante kerk

werd gebouwd in 1951-1952 naar ontwerp van architect Alphons Boosten. Het Mariabeeld is destijds eigenhandig pastoor Tilmans in Fatima gehaald. Toen de kerk aan de eredienst is onttrokken zat de parochie reeds in het proces van federatievorming met de voormalige zelfstandige parochies van Daalhof en Wolder. Hierdoor is het Mariabeeld naar Wolder gegaan. Daar de nieuwe kapel gereed zou komen rond het eeuwfeest van de verschijningen in Fatima werd duidelijk dat het Fatimabeeld uitverkoren was voor de nieuwe kapel. Ook vonden we het passend om het beeld een prominente plek te geven als herinnering aan de gesloten kerk. Kerkgebouwen verdwijnen, zeker in Maastricht dat nog bezaaid is met kerkgebouwen, maar het geloof en de devotie blijven. Ik heb reeds gesproken met mensen uit Mariaberg die naar de kapel kwamen en zeer geraakt waren door de wijze waarop toch iets van "hun parochie" bewaard was gebleven. Toen ik nog pastoor was van Sint Odiliënberg en daar bekend werd gemaakt dat ik pastoor zou worden in Maastricht Zuid-West, kwam ineens een parochiaan na afloop van de heilige Mis naar de sacristie met een cadeau. Het was het herdersschopje van pastoor Tilmans. Hij was een oom van de man die mij het schopje gaf en zei: "Als u daar naar toe gaat, dan vinden we dat dit schopje het beste tot zijn recht komt, als we het aan u geven". Het stond vervolgens drie jaar bij mij thuis op de kast in de pastorie in Wolder. Nu de nieuwe kapel gereed is vond ik die kapel een nog betere plaats dan de kast in mijn woonkamer. Nu staat het schopje weer in het teken van het pastoraat van pastoor Tilmans naast "zijn" Fatimabeeld.

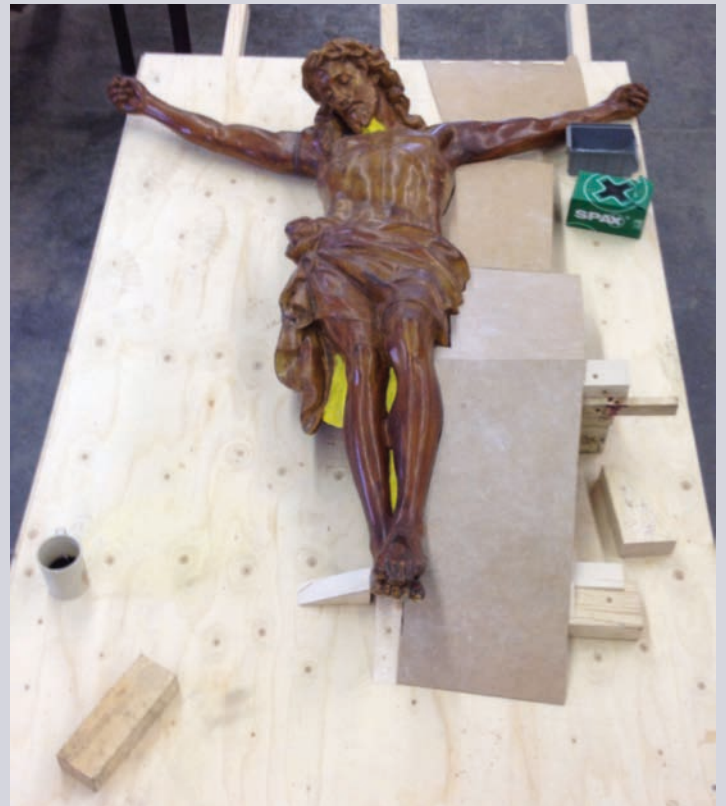
Op zondag 30 april werd de kapel door deken Dautzenberg onder grote belangstelling feestelijk geopend en gezegend. We hebben gezorgd voor koffie op het plein en het werd een dag om niet gauw te vergeten. Dit soort momenten moet je vieren in een parochie. Een gelegenheid om mensen te bedanken en te ontmoeten. En sindsdien kan Maria zich verheugen over vele dagelijkse bezoeken. Er branden constant kaarsjes! Het mooiste is dat de deur van de kapel altijd open staat! Bij een moeder kun je altijd terecht, die is er altijd!

Opgedane kennis en vakmanschap van Westrom gaat niet verloren

door Wim Knarren, Monumentenwerk Limburg

Op de onlangs gehouden contactdag van de Stichting Kruisen en Kapellen in Smakt werd door de voorzitter Matheu Bemelmans verwezen naar de contactdag van 2016 waarin mevr. Timmermans namens de Westrom (sociale werkvoorziening Roermond en omstreken) een presentatie had gehouden over het gieten van een corpus. Want zoals velen van u weten is het een moeilijke opdracht om oude corpussen te restaureren of te vervangen. Steeds vaker wordt gekozen om een afdruk van het beeld te laten maken en het origineel op een veiligere plek voor wind en weer en vandalen te plaatsen. Westrom heeft door de jaren heen veel expertise en ervaring opgebouwd in het afgieten en reproduceren van met name kruisbeelden. Uniek is de mal waarmee een bijna levensgrote corpus van Jezus gemaakt kan worden. De zo gemaakte corpus is bestand tegen weer en wind en tegen de meeste vormen van vandalisme. Een goede zaak dus dat Westrom deze dienst kan aanbieden. Op bovengenoemde contactdag ontstond echter op een gegeven moment een onduidelijkheid die ik bij deze graag uit de wereld wil helpen.

Ja, het is correct dat Westrom met ingang van 1 januari 2017 deze werkzaamheden niet meer uitvoert. Westrom is gestopt met haar restauratieafdeling en monumenten-onderhoudsploeg. Echter, de kennis, kunde en ervaring is overgenomen door Monumentenwerk Limburg. Deze voor velen reeds bekende organisatie, een samenwerkingsverband van diverse sociale werkvoorzieningen in Limburg op het gebied van restauratie van monumenten, is met ingang van 1 september 2016 een zelfstandig bedrijf geworden.

De medewerkers van Westrom die het gieten van corpussen in het verleden hebben uitgevoerd zijn nu werkzaam voor Monumentenwerk Limburg. Dus voor al uw vragen met betrekking tot het vervaardigen van een corpus kunt u zich wenden tot de heer Wim Knarren, directeur van Monumentenwerk Limburg.

Echter Monumentenwerk Limburg doet meer dan het gieten van corpussen. Alle soorten werkzaamheden die te maken hebben met de restauratie van kruisen en kapellen kunnen door dit bedrijf worden uitgevoerd. Velen van u hebben hier reeds van gebruik gemaakt. Schroom dus niet om uw vraag aan ons voor te leggen.

Zeven smarten paterskerk Venray behouden

door Koos Swinkels

Vanaf september 2015 is er druk verbouwd binnen de muren van verzorgingshuis Beukenrode. De eeuwenoude taferelen met de Zeven Smarten van Maria in de voormalige gangen van het klooster van de minderbroeders moesten wijken voor de nieuwe indeling, maar blijven dankzij inspanningen van de Stichting Kruisen en Kapellen in de gemeente Venray toch behouden.

De Zeven Smarten zijn verbeeldingen van droevige momenten uit het leven van Maria, die bij de bouw van de paterskerk in de buitenmuren en tegen de kloostermuren kwamen. De franciscanen kozen Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Smarten als beschermheilige van het kerkgebouw. De voorstellingen zijn geboetseerd in roodbakkende klei en dateren uit de jaren 1650-1660.

Na de verwoestende brand van 1925 werden de panelen uit de ruïne gehaald en verrees op de hoek Oude Oostrumseweg-Leunseweg een nieuwe smartenhof. Rond 1945 moest de plek wijken voor de verbreding van de Oude Oostrumseweg. De afbeeldingen werden voor de tweede keer van hun plek gehaald en in de kloostergangen ingemetseld. Aan de Leunsewegzijde van de kerk werd een nieuwe smartenhof gebouwd, die er nog altijd staat.

In de afgelopen weken zijn de tere werkstukken voor de derde maal van hun plek gehaald; ze zaten in de weg bij de nieuwe indeling van het gebouw. Hoe behoedzaam dat verwijderen ook gebeurde; bovenop de oude littekens was nieuwe schade onvermijdelijk. Oude scheuren barstten open en vroeger herstelwerk brokkelde af.

De Zorggroep heeft daarom de panelen van ongeveer 50x70cm in eigendom overgedragen aan de Stichting Kruisen en Kapellen in Venray. Die is aan de slag gegaan om dit antieke religieuze erfgoed voor Venray te behouden.

Een werktafel vol gebroken keramiek in het Venrayse atelier. Herman Janssen bekijkt de schade.

Momenteel wordt druk overlegd over de beste aanpak. In de komende maanden zullen alle panelen op een solide ondergrond worden bevestigd en met respect voor het oude gerestaureerd. Daarna worden mallen gemaakt en kopieën gegoten, zodat De Zorggroep een serie van zeven panelen in kunststof in handen krijgt voor haar instituut. In de loop van 2017 zal de ene na de andere voorstelling worden overgedragen.

De stichting op haar beurt gaat haar best doen een passende bestemming te vinden voor de originelen. Daarvoor is het interieur van de paterskerk een eerste optie.

Voordat het zo ver is, zal er veel moeite en geld gespendeerd gaan worden. De moeite geven de vrijwilligers van de stichting voor dit goede doel gratis, voor het geld worden weldoeners gezocht. Naar verwachting gaat er per paneel €1450 aan materialen besteed worden. Inmiddels is €3000 binnen en heeft pastoor-deken Harrie Smeets aangegeven bij gelegenheid van zijn aanstaande zilveren priesterjubileum als geschenk de spreekwoordelijke enveloppe met inhoud aan het herstel van de staties te schenken.

De vrijwilligers van het Venrayse atelier hebben in hun agenda ruimte voor werk voor zusterorganisaties.

De Lieve Vrouwkes van Limburg (12)

Onze Lieve Vrouw Voorste Steeg, Sevenum

In de buurt van het bloeiende dorp Sevenum, stonden vroeger dichte bossen, waarin soms wilde dieren huisden. Even buiten het dorp, aan de Voorste Steeg, woonde een arm maar braaf huisgezin, vader en moeder met één meisje, Marieke geheten. Ze had blauwe ogen, blonde haren en droeg een warm, rood kleedje, dat moeder zelf gebreid had toen ze zes jaar werd. Vader had haar twee groene klompjes gemaakt, om naar de kerk en school te gaan. Als Marieke des morgens weg ging zei moeder altijd: "Dag Marieke! Goed braaf zijn en onderweg maar altijd bidden "Ave Maria", dan hoef je nooit bang te zijn!" Zó deed het lieve kind en in het eenzame veld naar het dorp, bad zij maar altijd niets anders dan "Ave Maria"!

Maar op 'n wintermorgen, toen Marieke opstond en door het dakvenstertje keek, schreeuwde ze het uit van pret. Het had die nacht gesneeuwd ... heel stil ... en nu lag

het hele veld onder een dikke wolven deken. In haar grote blijdschap, was zij in haar rood kleedje met haar warme groene klompjes naar buiten gelopen en vergat alles, zelfs haar morgengebiede. Ze danste door de sneeuw, gierde van pret en had zelfs geen tijd, om haar boterham te komen eten. Toen werd het tijd om naar de kerk en naar school te gaan en daar ging Marieke, stap voor stap door de zachte sneeuw en liet overal diepe holletjes achter zich. Waar bleef haar: "Ave Maria?" Toen sloop vanuit het bos een magere en hongerige wolf

en zag daarginder over het besneeuwde veld iets roods dansen en springen in de sneeuw. Hij kwispelde met zijn ruige staart en zijn ogen stonden groen. Langzaam sloop hij naderbij. Nog enige meters... en reeds wilde het zwarte beest op Marieke toespringen, toen zij opeens omkeek naar het huisje in de verte, of moeder daar nog stond. Maar.... Zij verstijft van schrik, want vlak vóór haar staat.... een grote wolf. "Ave Maria!" klinkt haar angstgil over het eenzame veld en de wolf.... alsof hij geschoten was, kromt zich rond door de sneeuw, keert opeens om en vlucht van angst naar het bos terug. Wat was gebeurd? Maria zelf staat opeens naast haar kind, neemt Marieke bij haar bevende handjes, troost het sidderend kind en veegt haar traantjes weg. Maar ook vader had van

verre het groot gevaar gezien; met een bijl in de hand liep hij naderbij, om de wolf te treffen, maar toen hij zijn kind bereikte, was Marieke heel alleen....

Wat waren vader en moeder blij, toen Marieke naar huis liep en alles vertelde. Ze vielen op de knieën neer en dankten Onze Lieve Vrouwtje, die hun kind gered had. En hoe arm zij ook waren, zij beloofden een mooie kapel ter ere van Maria te bouwen, op dezelfde plek, waar Marieke zo wonderbaar van de dood gered was. In 1676 was de kapel klaar en nog steeds staat ze daar aan de veldweg van de Voorste Steeg met een mooi Mariabeeld versierd. Zó beschermt Maria haar kinderen en ieder, die tot Haar zijn toevlucht neemt.

De kapel van het wonderbare schot (aan Den Eigen)

Dat een meisje uit Sevenum in een winter aan het eind van de zeventiende eeuw tijdens een wandeling richting het dorp een wolf tegenkwam, zoals de legende verhaalt, is niet vreemd. De Peel werd in die tijd onveilig gemaakt voor wolven, het was een ware plaag. Het bestuur van de heerlijkheid Horst klaagde al in het midden van de achttiende eeuw over de toename van het aantal wolven. Op het vangen van wolven kwam een premie te staan. De laatste wolf op de Peel werd in 1897 gesignaleerd.

Het is bekend dat de kapel is gebouwd in 1676 door Jan Slots uit Helden. Over wie het meisje uit de legende precies was bestaat minder duidelijkheid. Naast de naam Marieke die Welters gebruikt komt ook de naam Hanneke of Hanna voor. Maar er wordt wel beweerd dat het zou gaan om Lucia Slots die bij het zien van de wolf in haar doodsnoed bad tot Onze Lieve

Vrouw. Haar relatie tot Jan Slots is niet duidelijk. En elders wordt nog vermeld dat het Jenneke, de vrouw van Jan Slots, was. Het feit dat Jan Slots 100 rijksdaalders aan de kerk van Sevenum schonk, om tijdens de Mariafeestdagen heilige missen te lezen op het altaar van O.L.Vrouw in de parochiekerk of in het kapelletje dat door hem en zijn vrouw was gebouwd, zou hierop kunnen wijzen.

De O.L. Vrouwekapel is een zeszijdig gebouwtje met hoeksteunberen, een klokvormig leien dak dat wordt bekroond door een open koepeltje. De ingang heeft een korfboog met erboven een steen met 1676, en drie ovale vensters. Het altaartje met retabel dateert nog uit de bouwtijd maar het oorspronkelijke madonnabeeldje werd in 1972 gestolen. De kapel is een rijksmonument en functioneert als rustaltaar van de Sacramentsprocessie.

Wie in steen wil bouwen, kan in principe kiezen uit twee smaken: natuursteen en kunststeen. Natuursteen wordt aan het aardoppervlak of in groeven gewonnen. Kunststeen wordt door menselijk handelen vervaardigd. Het bekendste voorbeeld is baksteen, dat wordt verkregen door het verhitten (bakken) van klei. Waar geen natuursteen beschikbaar is, zoals in noordelijk Limburg en de rest van Nederland, is hoofdzakelijk gebouwd in baksteen. Waar wel natuursteen voorhanden is, zoals in zuidelijk Limburg, is het beeld wisselend. Kosten, verwerkingsmogelijkheden en ideeën over stijl bepalen dan de keuze. Kruisen en kapellen komen voor in beide varianten. Bij kapellen zijn natuursteen en baksteen soms gecombineerd.

Kapelletje volledig in baksteen met natuursteen accenten

Combinatie van natuur- en baksteen

Natuursteen

De variatie in natuursteensoorten is eindeloos. Er komen grote verschillen voor in soortelijk gewicht, hardheid, structuur, porositeit, kleur, bewerkbaarheid, weerbestendigheid en vele andere eigenschappen. De ene soort leent zich dan ook veel beter voor een bepaalde toepassing dan de andere. In Zuid-Limburg zien we veel toepassingen van lokaal gewonnen natuursteen, zoals mergel (zacht), Kunradersteen (harder) of vuursteen (silex).

Zoals de naam aangeeft, is natuursteen een natuurproduct. Dit betekent dat de steen maar zelden van een constante kwaliteit is en dat zich in elk blok onregelmatigheden kunnen voordoen. Enerzijds is dat de grote charme, anderzijds kunnen juist deze afwijkingen voor bouw- en onderhoudstechnische problemen zorgen.

Bij sommige afzettingsgesteenten is het van groot belang dat de blokken 'op groefleger' worden gelegd. Hiermee wordt bedoeld dat een steenblok in dezelfde positie moet worden gestapeld (vermetseld) als het in de aardkorst is gevormd. Omdat zulke gesteenten als het ware zijn opgebouwd uit een heleboel aaneen gekitte laagjes, zijn ze in liggende positie sterk, maar kunnen ze in staande positie weinig hebben. Vergelijk het met een pak papier; leg je het plat dan kan het een flink gewicht dragen, maar vanaf de zijkant kun je heel gemakkelijk iets tussen de pagina's steken. Een ander probleem is dat er soms laagjes van minder stevig materiaal tussen zitten. Op den duur

kunnen dergelijke 'brandlagen' leiden tot breuk van het steenblok.

Het herstel van natuursteen vereist een grote mate van deskundigheid en vakmanschap. Vrijwilligers kunnen zich beter niet wagen aan belangrijke constructieve onderdelen. Maar een bestrating aanleggen van veldkeien of een stapelmuurtje bouwen rond een kruis, kan natuurlijk wel. Daarnaast is het goed om constructieve onderdelen regelmatig te controleren op (beginnende) scheurvorming. Hoe eerder een probleem gesignaleerd, des beter en goedkoper kan de specialist ingrijpen.

Voorzichtig met (laten) reinigen!

Om een heel lang verhaal over de verwerking van natuursteen, de vorming een beschermend laagje en de schoonheid of lelijkheid van verweerde natuursteen kort te maken: alle echte deskundigen zijn het erover eens dat je zéér terughoudend moet zijn met het (laten) reinigen van gevels en andere natuursteenoppervlakken. Dat het toch regelmatig gebeurt, komt omdat de verleiding groot is. Een grauw uitgeslagen gevel wordt door chemisch reinigen, staalborstelen, gritstralen of afslijpen ineens weer helder wit of zachtgeel. Dat ziet er heel wat beter uit! Maar helaas is dit slechts tijdelijk. Na verloop van tijd wordt de gevel toch weer grauw en veel erger: het beschermende laagje wordt vaak niet voor de tweede keer opgebouwd. Hierdoor is de gevel kwetsbaarder voor aantasting door vocht, micro-organismen en verontreinigingen

in lucht en hemelwater. Een gereinigde gevel raakt dan ook sneller in verval. En dat was nou net niet de bedoeling.

Grote versierder

Als sinds de verre oudheid wordt natuursteen gebruikt om bouwwerken en andere objecten een sierlijk aanzien te geven. Dat kan op allerlei manieren. Zo geven voetstukken, zuilen en kapitelen stijl aan een gevel. Ook een afwisseling van verschillende natuursteensoorten (en eventueel baksteen en pleisterwerk) kan de architectuur accentueren. Daarnaast kunnen uit natuursteen talloze ornamenten en zelfstandige objecten worden vervaardigd. Ook leent het materiaal zich voor het aanbrengen van reliëfs en teksten. Je komt deze onder meer tegen op grafzerken en gevelstenen (spreuken, jaartallen). In een aantal zeer oude natuurstenen wegkruisen zijn de naam van de overledene en de doodsoorzaak gebeiteld. Vanzelfsprekend moet je op zulke bijzondere objecten extra zuinig zijn.

Historisch hardstenen kruis

Laat natuursteen niet barsten...

Op plaatsen waar ijzeren onderdelen in blokken natuursteen zijn bevestigd, ontstaan als gevolg van roestdruk vaak scheurtjes in de steen. Zonder ingrijpen worden deze groter en op den duur zullen stukken steen afbreken. Je ziet dit veel bij duimen van gehengen van deuren en luiken. Maar ook bij ijzeren (muur)ankers en de bevestiging van ijzeren kruisen in natuurstenen sokkels treedt deze schade regelmatig op. Voorkomen is het beste.

Controleer daarom regelmatig of ijzeren delen goed in de verf zitten en of zich nog geen (haar)scheurtjes hebben gevormd.

Ijzer op mergel, gevaar voor roestdruk

Baksteen

Ook bakstenen zijn er in vele soorten en maten. In het algemeen zijn oude soorten groter, poreuzer en zachter dan de nieuwere. Bovendien komen bij oude soorten, ook binnen een zelfde partij, aanzienlijke verschillen voor in de kwaliteit van de afzonderlijke stenen. Dat heeft te maken met de vroegere wijze van produceren in veldbrandovens. Stenen die dicht bij het vuur waren opgestapeld, werden hard gebakken; exemplaren die ver van het vuur af stonden, bleven bros en breekbaar. De dieprode tot paarsbruine veldbrandsteen komt nog veel voor in Limburg, ook bij kapellen. De zogeheten strengpersstenen, die sinds ongeveer 1890 machinaal worden geproduceerd, zijn relatief hard, veel minder poreus en vooral van een nagenoeg constante kwaliteit.

Nieuwbouw in baksteen

Behoud de bakhuid!

Om bakstenen te maken wordt vochtige klei in een mal gedrukt. Om te voorkomen dat de klei aan de vorm blijft plakken, wordt daarin eerst een laagje zand gestrooid. Na het bakken vormt dit een geheel met de steen, de zogeheten bakhuid. Hoewel het zand eigenlijk een productietechnisch hulpmiddel is, biedt de bakhuid ook uitstekende bescherming, vooral tegen vochtinwerking. Behandelingen waarbij de bakhuid wordt aangetast of verwijderd (hogedrukreiniging, gritstralen) worden daarom ten zeerste ontraden. Indien gewenst is schoonmaken met een zachte bostel, lauw water en zonder agressieve reinigingsmiddelen een verstandigere aanpak. En vergeet niet dat het patina van de tijd ook z'n charme heeft en waardevol kan zijn om een deel van het verhaal van het bouwwerk te vertellen.

Ijzer op baksteen, gevaar voor roestdruk

Tips

Inspecteer (natuur)stenen delen regelmatig op scheurvorming. Let vooral op plaatsen waar ijzeren onderdelen zijn bevestigd. Bewaar afgebroken delen natuursteen. Met moderne lijmen en kunstharsen is reparatie vaak mogelijk. Ook kan aan de hand van afgebroken delen een zo gelijkwaardig mogelijk vervangend materiaal worden gezocht. Wees zeer terughoudend met het (laten) schoonmaken van natuursteen en baksteen. Voorkom dat beschermend patina of bakhuid wordt verwijderd. Vraag altijd eerst advies aan onafhankelijke deskundigen (Monumentenwacht) voordat tot gevelreiniging wordt overgegaan. Bedenk ook dat hiervoor bij erkende monumenten meestal vergunning nodig is. Schakel voor herstel van natuursteen aan monumentale objecten altijd een deskundige in.

Heemkundedag Leudal op 14 mei 2017 in de Boskapel te Horn in het teken van kruisen en kapellen

door Jos Backbier & Christien Dings

In de Boskapel van Hornerheide van de stichting Proteion, op het terrein van het vroegere sanatorium te Horn, vond op zondag 14 mei 2017 een gemeenschappelijke Heemkundedag plaats, georganiseerd door de heemkundeverenigingen van de gemeente Leudal.

Het thema van deze dag was 'kruisen en kapellen'. Vrijwel alle heemkundeverenigingen van Leudal waren vertegenwoordigd.

Elke vereniging had een stand in de kapel. Op grote borden waren foto's en informatie te zien van de kruisen en kapellen in hun eigen dorp en werden boeken met uiteenlopende thema's te koop aangeboden. Geïnteresseerde bezoekers kregen tekst en uitleg en er was gelegenheid om vragen stellen. Ook werd een powerpointpresentatie getoond over de geschiedenis van Sanatorium Hornerheide vanaf de start als sanatorium voor tuberculosepatiënten in 1919 tot de huidige situatie in 2017. (Met zowel een verpleeghuis onder de koepel van zorgcentra Proteion als een expertisecentrum voor orgaanfalen van Ciro met behandeling voor patiënten met COPD, astma, hartfalen, apneu en slaapproblemen).

Op een andere plek in de kapel waren oude foto's te zien van onbekende personen uit de regio. Aan de bezoekers werd gevraagd om mogelijk informatie aan te leveren over deze personen.

Ook de Stichting Kruisen en Kapellen Limburg was vertegenwoordigd. Er waren folders, diverse exemplaren

van het tijdschrift 'Kapellen en Kruisen' en ansichtkaarten verkrijgbaar om kennis te maken met de stichting. Deze gezamenlijke heemkundedag werd druk bezocht.

Van het thema van deze dag wordt ook een boekwerkje gemaakt met de toepasselijke titel: 'Woea mien mooder mich gelieërdj haet om te baeje'.

In dat boek staan per dorp alle kruisen en kapellen op een kaart ingetekend en wordt extra informatie gegeven over de belangrijkste kruisen en kapellen binnen de gemeente.

Bestelinformatie boek:

'Woea mien mooder mich gelieërdj haet om te baeje'.

Kruisen en kapellen in de gemeente Leudal.

Het wordt een uitgave van 44 pagina's met diverse kaarten (waarop alle kruisen en kapellen zijn aangegeven) en foto's van de kruisen en kapellen binnen de gemeente Leudal.

Het boekwerk verschijnt midden september. Het boek gaat slechts **7 euro** kosten, waarbij uw betaling geldt als inschrijving.

Het wordt binnen een week na verschijnen binnen de gemeente Leudal **gratis** bezorgd.

Buiten de gemeente dient u 3,50 verzendkosten te voldoen. U kunt het boek bestellen door betaling van 7 euro (of 10,50 bij toezending) op rekeningnummer **NL67RABO 011 86 902 80** van de Studiegroep Leudal onder vermelding van uw naam en adres.

Uiterlijke inschrijf- en betaaldatum 15 juli 2017.

Deze unieke uitgave is een aanrader voor iedereen, die de cultuurhistorie van de dorpen in de gemeente Leudal een warm hart toedraagt.

Beste lezer,

Helaas heeft de oproep voor informatie in onze Nieuwsbrief nummer 74 tot op heden geen reacties opgeleverd. Wij verzoeken u vriendelijk deze oproep nogmaals te willen bekijken.

Misschien weet u ons toch nog iets te vertellen over de genoemde objecten in AMBY. In dat geval horen wij dat graag van u.

In deze editie vragen wij uw aandacht voor onderstaande publicaties. Het archief van SKKL is op zoek naar een exemplaar van de volgende boeken voor onze bibliotheek;

- Arcen, Lomm en Velden in grootmoeders tijd. Auteur; G.Litjens. ISBN13:978-90-288-5265-5
- Asselt aan de Maas. D.J. van der Ven. Eindhoven 1948.

Heeft u mogelijk nog een exemplaar van deze publicaties in uw boekenkast staan en zou u dat aan het archief van de Stichting Kruisen en Kapellen willen doneren, dan zou dit een welkome aanvulling zijn. De boeken in onze bibliotheek vormen samen immers een belangrijk naslagwerk bij het zoeken naar gegevens over bepaalde kruisen, kapellen of beelden.

U kunt de informatie digitaal aanleveren via e-mail: skkl@bisdom-roermond.nl

of per post sturen naar:

Stichting Kruisen en Kapellen in Limburg
Postbus 470, 6040 AL Roermond

WIE HELPT?

De mensen van het archief zeggen u bij voorbaat hartelijk dank!

Kruisen in de aanbidding

Ons bestuurslid Chris Willems heeft thuis 8 gietijzeren kruisen staan die afkomstig zijn van dhr. Melchior uit Schey-Noorbeek. Deze kruisen gaan tegen gereduceerde prijzen weg. Nadere inlichtingen zijn bij Chris te krijgen: Kerkstraat 47 Ubachsberg, tel. 045-5751390 of e-mail chr-willems@ziggo.nl

Nieuw Kruis bejaardencentrum 't Brook - Voerendaal

Op 3 mei is er een nieuw kruis geplaatst bij bejaardencentrum 't Brook te Voerendaal. Dit kruis stond eerst aan de vijver aan de achterkant van het bejaardenhuis. Het werd in 2015 door vandalen vernield en in de vijver gegooid. Vriendelijke mensen hebben het kruis veilig gesteld en afgegeven in het bejaardencentrum. Daar is het met de herinrichting van de tuin geplaatst en op 3 mei 2017 opnieuw ingezegend. Het kruis is destijds gemaakt door Wiel Erven uit Kunrade.

Hagelkruis aan 't Heeske in Maasbree

door Ton Boots

20 mei van dit jaar was het zover: we konden ons hagelkruis opnieuw laten inzegenen door kapelaan te Boekhorst. Ondersteund door het dameskoor klonken de Limburgse liedjes over de velden.

Er was een grote belangstelling van buurt- en dorpsgenoten.

Het corpus was namelijk van het kruis geroofd en we hadden ons er maar bij neergelegd dat het gestolen was.

Maar wie schetst onze verbazing dat we het een maand later toch terug gevonden hebben, langs de beek, weliswaar zwaar beschadigd, zonder armen...

Tja, waar is het respect gebleven voor het mijn en dijn? Wie rukt uit baldadigheid een corpus van het kruis en gooit het zo maar weg?

Gelukkig, al spoedig sloeg de buurt samen met onze werkgroep Kruisen en Kapellen de handen ineen en we vonden een beeldhouwer die ons Christusbeeld van nieuwe armen voorzag.

Het hagelkruis staat er weer in volle glorie bij en we hopen dat wij en onze kinderen het kruis kunnen blijven begroeten zoals het er al heel lang staat en dat het opschrift "Horen wij zijn vrede groet Alleluja God is goed" ons weer even aanzet tot een mooie geachte, of misschien wel tot een gebed.

AANDACHTSGEBIEDEN BESTUURSLEDEN

Onze stichting Kruisen en Kapellen in Limburg telt 16 bestuursleden. Behalve de voorzitter hebben alle bestuursleden hun "aandachtsgebied" in portefeuille. U kunt voor vragen opmerkingen en raad terecht bij het bestuurslid dat voor uw plaats verantwoordelijk is. Stuur bij voorkeur een e-mail zodat uw vraag of opmerking goed gedocumenteerd is en vastligt.

Voorzitter:

Matheu Bemelmans

tel: 0475 38 68 91

e-mail: skkl@bisdom-roermond.nl

Regio Noord-Limburg			
Mook en Middelaar, Gennepe, Bergen, Venray	Koos Swinkels	0478 58 46 31	koos.swinkels@gmail.com
Horst aan de Maas	Jos Jenniskens , <i>secretaris</i>	077 39 82 948	josjenniskens@home.nl
Peel en Maas	Ton Boots	077 46 51 103	tonwil@home.nl
Beesel, Venlo	Wim van Diepen , <i>penningmeester</i>	077 47 51 987	wimvandiepen@home.nl
Regio Midden-Limburg			
Roerdalen, Roermond	Wim Clout , <i>vice-voorzitter, redacteur</i>	0475 31 12 92	wjclout@zonnet.nl
Nederweert, Weert	Alfons Bruekers	06 2237 1484	abruekers@hetnet.nl
Leudal	Jos Backbier	0475 44 03 30	j.backbier@home.nl
Maasgouw, Echt-Susteren	Lei Peeters	0475 55 15 15	l.peeters@gemeentemaasgouw.nl
Regio Westelijke Mijnstreek			
Nuth, Schinnen, Beek, Valkenburg aan de Geul	Sander van Daal , <i>redacteur</i>	06 2519 0455	sc.van.daal@gmail.com
Sittard – Geleen, Stein	Peer Boselie	046 45 82 207	peer.boselie@gmail.com
Regio Heuvelland			
Maastricht, Meerssen	Toon Jenniskens	043 34 76 206	toon.jenniskens@ziggo.nl
Gulpen-Wittem, Voerendaal	Chris Willems	045 57 51 390	chr-willems@ziggo.nl
Eijsden-Margraten, Vaals	Hay van Boekhold	043 45 73 378	yahvanb@gmail.com
Regio Parkstad			
Heerlen	Harrie Kuijpers , <i>archivaris</i>	045 54 15 628	h.kuijpers@home.nl
Brunssum, Kerkrade, Landgraaf, Onderbanken, Simpelveld	Vacant		

